

www.demorgen.be

Date: 12-03-2025

Periodicity: Continuous

Journalist: Paul Notelteirs

Circulation: 0

Audience: 290497

<https://demorgen.be/a/-b7992059>

'Mensen worden niet naar de gevangenis gestuurd in de hoop dat ze er beter zullen worden': ex-gedetineerden op de planken



In 'De gevangenis' van Lara Staal vertellen ex-gedetineerden, onder wie Freddie Konings (derde van links), over hun ervaring met een celstraf. Beeld Koen Broos

In haar nieuwe voorstelling kijkt theatermaker Lara Staal samen met vier ex-gedetineerden achter de muren van Belgische gevangenissen. Het levert een ontvullende systeemanalyse op met rake vragen over waar een straf toe dient. 'Je zou net zo goed elke dag kunnen slapen tot je vrijgelaten wordt.'

"Ik heb een haat-liefdeverhouding met het theater", geeft Lara Staal enkele dagen voor de première van De gevangenis toe. Sinds 2019 is ze een gevestigde waarde bij NTGent en haar acteurs spelen vrijwel altijd voor volle zalen, maar het medium aan sich kan ze niet onvoorwaardelijk omarmen.

In de zoektocht naar frisse metaforen en een nieuwe beeldtaal wordt volgens haar soms vergeten dat de wereld in brand staat. Het is geen vingerwijzing naar andere makers, wel een herinnering om de realiteit in de schouwburg binnen te sleuren en uit te kleden.

In Dissident fileerde ze met vijf 'probleemjongeren' het onderwijssysteem, Serdi ging over de falende jeugdzorg. "Het theater blijft een semipublieke plek waar je mensen ontmoet met wie je anders niet in contact zou komen. Daarom is het een goede plek om iets te tonen wat anders onzichtbaar blijft, maar wel deel uitmaakt van de

democratie.”

De gevangenis is een voorstelling over de actuele werkelijkheid, maar tegelijkertijd vroeg Staal haar publiek misschien nooit om meer verbeeldingskracht aan de dag te leggen dan nu. De centrale vraag die ze samen met vier ex-gedetineerden stelt is of er een ander strafsysteem mogelijk is en waartoe een verblijf in de gevangenis precies leidt.

‘Mensen worden niet naar de gevangenis gestuurd in de hoop dat ze er beter zullen worden’

Freddie Konings

Rapper en ex-gedetineerde

Een van de spelers is rapper Freddie Konings, die in 2022 vrijkwam na een celstraf van anderhalf jaar wegens drugsfeiten. “Mensen worden niet naar de gevangenis gestuurd in de hoop dat ze er beter zullen worden”, zegt hij.

“Er is geen les waar je elke dag heen moet om met anderen te leren samenleven, je zou er net zo goed elke dag kunnen slapen tot je vrijgelaten wordt. Je betaalt voor je daden met het enige wat je nooit kunt terugverdienen: dat is je tijd.”

Geen object of dier

Sinds het einde van zijn straf loopt de muzikale carrière van Konings als een sneltrein en een theatervoorstelling maken stond niet meteen bovenaan zijn lijst met prioriteiten. Na een vrijlating is het sowieso al moeilijk genoeg om mensen voorbij het label van ex-gedetineerde te doen kijken. Een productie over het gevangeniswezen zou die aandacht voor de straf alleen vergroten en dus belandde Staals eerste uitnodiging in de prullenmand.

“Maar toen we een videogesprek hadden, kreeg ik meteen een warm gevoel. Lara herinnerde me aan een vertrouwenspersoon die me in de gevangenis als mens behandelde en niet als object of een dier”, zegt Konings.

Bovendien was de voorstelling een ideale gelegenheid om door de clichés over het overbevolkte strafapparaat heen te prikken. Weinigen weten nu eenmaal hoe basisrechten in veel inrichtingen met de voeten getreden worden, hoe de celdeuren vanaf 20 uur niet meer open mogen en dat vorige week nog steeds 233 mensen op de grond sliepen.

Er staat veel op het spel in De gevangenis, maar de productie is geen aaneenschakeling van persoonlijke anekdotes. “Ik heb Freddie en de anderen niet gevraagd zodat het publiek hun autobiografieën kan consumeren. Wel omdat ze het systeem als ervaringsdeskundigen goed kennen”, vertelt Staal.

“Zij weten wat het is om zo lang gedisciplineerd te worden of om na een vrijlating te ontdekken dat er van je oude zelf weinig meer overblijft.” De authenticiteit maakt het makkelijker om een doorleefd verhaal te vertellen en via de subjectieve ervaring net een bredere analyse te maken.

Enkel in hoge nood

België betaalde de voorbije jaren miljoenen euro's aan boetes nadat rechten van gedetineerden geschonden werden. Kersvers minister van Justitie Annelies Verlinden (cd&v) begon met frisse moed aan haar opdracht en wil de overbevolking aanpakken. Zij wil de korte celstraffen bijvoorbeeld vaker omzetten naar elektronisch toezicht of werkstraffen.

Alleen vraagt Staal zich af of er geen nood is om het systeem volledig om te gooien. “De gevangenisstraf zou een maatregel moeten zijn die je alleen bij hoge uitzondering geeft, als je het vertrouwen in iemand opgeeft en denkt dat het toch nooit meer goed komt. Alle andere mensen hebben nood aan een plek om te reintegreren en te



werken aan zichzelf”, zegt ze.

Tot voor kort had Konings nog nooit een theatervoorstelling gezien, maar hij denkt niet dat het medium de macht heeft om een dergelijke paradigmashift te veroorzaken. “De mensen die verantwoordelijk zijn, weten donders goed welke schade ze aanrichten en zijn niet klaar om daarmee geconfronteerd te worden”, vertelt hij.

De rapper herinnert zich hoe hij de gevangenis van Merksplas onlangs opnieuw bezocht voor een sociaal muziekproject en dat vrijwel alle cipers vertrokken zodat ze hem toch maar niet onder ogen moesten komen.

Staal kijkt met een wat minder sombere bril naar de impact van de kunsten. “Wij zijn hier niet alleen mee bezig. Ook vzw De Huizen of De Rode Antraciet trekken bijvoorbeeld mee aan de kar. Als je onvermoeibaar blijft en telkens weer hetzelfde verhaal vertelt, kan er misschien een moment komen waarop de samenleving beslist dat ze dit niet meer wil”, vertelt ze.

“Ik ben het aan mezelf, mijn kinderen en de rest van de wereld verplicht om die hoop niet los te laten.”

De gevangenis is tussen 13 en 30 maart te zien bij NT Gent, daarna gaat de voorstelling op tournee.